

otthonosság és idegenség

A határ arcai

RAKUSA, Ilma

Lassabban!

(Nádás Péter

utószavával)

(Fürjes Gabriella

ford.)

Jelenkor, 2010

Rengeteg tenger

(Kurdí Imre ford.)

Magvető, 2011

„Jim”

„Legyen úgy”

(Kukorelly Endre

ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 15

„Ada, Ady”

Magyar Lettre

Internationale, 20

„Hat kilencsoros”

Magyar Lettre

Internationale, 22

„A tengerre nyíló

ajtó”

(Dózsai Mónika

ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 24

„Nevermore”

(Eörsi István ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 43

„Vágy” (dramolett)

(Hajós Gabriella

ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 59

„Olvasás (Szerelem)”

(Fürjes Gabriella

ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 71

„Melankólia

barátnőnk”

(Tatár Sándor ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 82

„Antonic, Krleža,

Konstantinović”

Magyar Lettre

Internationale, 89

„Versek”

(Tatár Sándor ford.)

Magyar Lettre

Internationale, 89

Néhány héttel ezelőtt életemben először eljutottam Kairóba. Mikor a repülőgép Egyiptom fővárosához közeledett, agyagbarna kockák végtelen zürzavarát láttam csak magam alatt, amit ugyanúgy agyagbarna mecsetek és minaretek kupolái szakítottak meg. A háztengert a nap barnára égette és a sivatagból szakadt ki, de mindkettő ugyanazt a színárnyalatot hordozta. Egészen a horizontig elnyúlt. Még soha életemben nem láttam ilyen óriási, barna várost. A benyomás végleges maradt. Aztán egyszer csak ez a barna szín az idő dimenziójába vésődött: kora igen komoly lehetett, falai évszázadokat rejtenek magukba. Egy palimpszesztben kezdtem el mozogni. Megkövesedett középkor és a forgalommal megfertőzött nagyváros tomboló tehetetlensége között inogtam. Egyik ámulatból a másik szörnyülködésbe estem.

Hogyan viselkedik idegenként az ember? Tágra nyílt szemmel hagytam magam a színpjátékba bevonódni. Itt is, ott is találtam valami hasonlíthatót. Az egyik mecset udvara Isztambulra emlékeztet. A kopt templom egy macedón imaházra. A belvárosban jugendstil épületek bukkannak fel, franciáknak, a siető járókelők mobiltelefonnal a kezükben kapkodnak előttük. Csak a mamelukok temetőjének labirintusai nem emlékeztettek semmi másra. És az örült forgalom sem, ami valódi időutazás és összeomlás volt egyszerre számomra. Vajon kit hívjak védelmemre: Allahot vagy az utazók szentjeit, Miklóst, a hajóst? Milyen nyelven szólítam őket?

Egészen kora gyerekkorom óta sokat utazom. Nem feltétlenül szabad választásból. Költözéseink miatt kerültem el szülővárosomból, Rimaszombatról Budapestre, majd onnan Ljubljanába, Triesztbe és aztán Zürichbe. Végül itt telepedtünk le, öt éves voltam. Párizsban és Szentpéterváron jártam egyetemre. Azóta is számtalan utazáson vettem részt. Bőröndöm a leghűségesebb társam. Mindig érdeklődő figyelemmel fordultam más emberek felé, és már kicsi gyerekként is a határok érdekelték. Odaát nagyobbra nőnek a fák, máshol barátságosabban néznek az emberek? Vajon megértem a nyelvüket, mit beszélnek? A határok gátak voltak az ismerős meg az ismeretlen között, és arra kész-tettek, hogy átkukucskáljunk a kerítés hasadékan, sorompón keresztül kémkedjünk. Sejtettem a titkukat, és közben ösztönösen megéreztem azt is, hogy viszonylagosak. Azért vannak határok, hogy átlépjük őket.

Ezt persze könnyebb kimondani, mint megtenni. A hidegháború idején is gyakran utaztam Kelet-Európába. A vasfüggöny tényleg vasból volt, brutális és traumatizáló. Mindegy, hogy Prágába, Budapestre, Varsóba vagy Moszkvába mentem,

a határátkelés minden esetben kínzó érzés volt. Ezek közül legrettenetesebb élményem kétségkívül a berlini fal. Csak kóhajításnyi távolságra terült el a város keleti fele, de a Friedrichstrasse állomás procedúrája – a nyomulás a szűk kabinoknál, a határőrök kegyetlen átvilágító erejű pillantása – tudatosította, hogy nem kilométerek, hanem világok választódnak el egymástól. A „Tränenpalast” – ma kiállítási emlékhely – valóban szünet nélkül könnyezett.

Az ilyen határok Európa nagy részén már finomodtak, de persze a migránsok számára mindez nem érvényes, ők – ha az áhított kontinentet végre elérik – egy lágerbe kerülnek, és igen bizonytalan jövő vár rájuk. A határoknak megvannak az eszközeik arra, hogy kegyetlenül kizárjanak. Most a finomabb formáikat szeretném itt megvizsgálni, és megjelölni az átkelés érdekességeit.

Európában folyton határokat lépünk át: sokféleséget és pozitív feszültséget teremtenek

A svájci Bergell (Val Bregaglia) délen Olaszországgal határos. Castasegna határátkelőnél, ahol a művelt vámhivatal vezetője, Agostino Garbald 1864-ben egy villát építtetett Gottfried Semperrel, már csak hivatali épületek állnak és senkit sem tartóztatnak fel. Könnyedén átkelhetünk vásárolni Chiavennába. Engem örömmel tölt el az átkelés. Évtizedek óta jól ismerem a környéket, gránithegyeit, gesztenyeerdőt, fanyar dialektusát. Minden egyes alkalommal megállapítom, milyen finomak a különbségek a szinte láthatatlan határ két oldalán. Ez nem a természetben és nem is a nyelven múlik. Egy-két dolog mégis azonnal feltűnik. Olaszországban nagy és elég rikító plakátok sorakoznak az út szélén, a falvak is rendtelenebbek. Chiavennában, amely körzeti székhely – Bergellnek nincs ilyenje, a völgyben falvak húzódnak – az iskolások egyenruhát hordanak, a főtéren pedig a házak falára teszik ki a halotti cédulákat. Ilyesmit hiába is keresnénk Svájcban. Mint ahogy barlangszerű kis bárokat sem találunk, ahol állva ihatunk a pultnál egy finom eszpresszót és meghallgathatjuk a legújabb pletykákat. Olasz hangulat mindenütt, vajon az mit jelent? Gesztusok, szokások, színek, az a különleges *cattolicità*? Chiavenna messze van a tengertől, de mégis a trieszti gyerekkoromat lélegezhetem be, ha ott vagyok, azt, ami Zürichben később annyira hiányzott. Igen, Chiavennában is van korzó, és a nap egy meghatározott szakában – egész pereputtyukkal – fel-le flangálnak az emberek, fagyaltot és italt vesznek magukhoz, élvezik a szabad időt. Úgy tűnik, az életművészet itt az emberrel együtt született képesség. Miközben

a szomszédos Bergellben hiányzik az élet művészete. Kultúra és geográfia nyilvánvalóan két különböző dolog. Az egyik alakítható, a másik adottság. Éppen így magyaráztam meg magamnak, miért különbözik úgy a francia Saint-Louis a határon álló svájci Baseltől. Már a járdakövek is mások, a házakról és a vendéglőkről nem is beszélve. És persze a nyelv is. A francia nyelv közelebbinek tűnteti fel Párizst, mint Baselt, bár az vilámoson elérhető.

Amennyiben a határok sokféleséget és pozitív feszültséget teremtenek, ha a másik iránt érzékenyebbé tesznek, mondhatjuk, hogy a civilizációt erősítik. Európát éppen ilyen határok szelik keresztül-kasul. Nem szeretnénk, ha hiányoznának a térképről.

Mikor két éve Kiotóban japán diákokkal találkoztam, elsősorban a határokkal kapcsolatos tapasztalatom érdekelte őket. Többségük még sosem járt külföldön, fogalmuk sem volt, milyen érzés átkelni egy határon. Számukra kizárólag Japán létezik, egy gazdag sziget, melyet tengerek vesznek körül. Hol kezdődik a másik, az idegen, valahol odakint, a messzi kékségben? Láthatóan nehezükre esett elképzelni, hogy Európában folyton határokat lépünk át. Csak néhány órát vonatozunk és Franciaországban, Olaszországban, Németországban vagy Ausztriában vagyunk. Más és más nyelveket hall a fülünk, szokások és hagyományok váltakoznak. A hagyományokhoz pedig más-más történelmi narratíva tartozik, ami még bonyolultabbá teszi a dolgot. Európa soha életében nem volt monokultúra – és soha nem is lesz, hiába az EU vagy a globalizáció.

Engem a különbségek érdekelnek, mert sokszínűséget és gazdagságot jelentenek. És mert művészként arra vagyok hivatott, hogy a részletekre, a nüanszokra figyeljek. Általánosságok (általánosítások) nem számítanak, csak a sajátosságok, hiszen azok teszik plasztikussá a nézeteinket. Sokkal szívesebben mesélek színekről vagy szagokról, melyekkel otthonos viszonyt ápolok, emberekkel való találkozásokról, helyekről, melyek egyszer már közelséget sugároztak számomra, mint hogy arra a kérdésre válaszoljak, van-e hazám (vagy nincs). Az emberek és a helyek sok országban szét-szóródnak, akár az illatok és színek. Mind különlegességek – ugyanakkor át is ívelik a határokat.

Az újraegyesítés óta is érzem a láthatatlan határt

Az agyag barna színével életemben először – intenzíven – Kairóban szembesültem. Idegen volt, mégis magamba szívtam, elhelyeztem a sivatag-ról való képzetem spájzában. Itt él bennem és

a visszatérésre vár. Másképpen, mint a máriaterézia-sárga, mely egész gyerekkorom óta elkísér. Az Osztrák-Magyar Monarchia pályaudvarainak, állomásainak, hivatalainak és színházépületeinek díszjele a különös szín. Éveken át mindig újra és újra láthattam, Triesztben, Budapesten, Zágrábban, Krakkóban, Bécsben és Lembergben. Minden egyes alkalommal megszólalt bennem egy hang: Halló! Mintha ez a sárga egy úti jel volna, bizalmas eligazodás az úttalan élet terepén. Mert a szín mögött egy olyan kulturális tér telepszik meg, ami belülről tartozik hozzám. Ha Kassára, Csernovicba vagy Újvidékre viszem utam, könnyen megértetem magam, akár barátok várnak rám, akár olyanok, akik már régen nem élnek. Paul Celan, Márai Sándor, Danilo Kiš nem választhatók el a máriaterézia-sárgától. Furcsán hangozhat, de így van. Persze meg kell neveznem az őket is: Esterházy Péter, Végel László, Claudio Magris és a sokat utazó szlovén költő Aleš Šteger.

A sors mégis úgy hozza, hogy ezekkel az emberekkel Berlinben többször látjuk egymást, mint az otthoni tájakon. Talán mégsem véletlenül van így. Berlinnek olyan erős szívó hatása van, ami alól a kultúra művelői nemigen vonhatják ki magukat. A legkülönbözőbb utak itt keresztezik egymást. És ez az újdonság meglepő dolgokat teremt. Viszonyom Berlinhez mégsem egyezik a ma oly divatos trendekkel. Már akkor is szerettem ezt a várost, amikor még két részből állt, sokszor jártam nyugati és keleti barátaimnál. (Nehézséget csak a már említett friedrichstrassei határátkelés jelentett.) Az újraegyesítés óta is érzem a láthatatlan határt, mint egy háló, úgy szövi át a várost a régi fal. A téli hónapokban a barnaszén szaga után megyek, a keleti rész tipikus szaga – és a gyerekkoromé. A Grosse Hamburger Strassén járva a régi Ljubljana ér utol, nagynéném kertje mögött ranzsirozó mozdony fújtat, és savanykás gőzt ereget. Másodpercek alatt kapcsolódik össze ez a régi emlékem a jelenvalóval, az idő egy pillanatra teljesen megszűnik létezni.

Sehol máshol nem sűrűsödik össze annyi korszak és határ, mint Berlinben. A Karl-Marx-Allee (egykor Sztálin sugárút) Moszkvában is lehetne: ugyanaz az építészet, ugyanavval a „szocialista” atmoszférával. Aztán a tudatom mégis visszatérít, gondolatban pedig már több száz kilométert megtettem. Így megy ez, az idő lyukairól nem is beszélve. Csak képzelem a határokat? A határ inkább csak hely vagy házfal, emberek fejében létezik. Legyőzhető, mégis létező. A kultúrák összecsapódásából ered Berlin jelentős kreatív ereje. Ami nem azt jelenti, hogy az egyidejűtlenség és a különbözőség ne járna olykor fájdalommal.

Még egyszer: Grosse Hamburger Strasse Berlin belvárosában. Az egyik ház homlokzatán a Sophienkirche mellett még mindig láthatók második világháborús golyónyomok. (Nyugat-Berlinben következetesen eltüntették őket.) Pár méterrel odébb áll a zsidó gimnázium, komoly őrizettel és fémkérettel védik. Közvetlen mellette épült a zsidó idősök otthona áldozatainak emlékműve, mely egykor valóban itt állt. Vele átellenben üres ház hely. A kihalt falakon balra és jobbra egykori tulajdonosok neve sorakozik, néma litánia, Chistian Boltanski, francia művész készítette. Itt is

utolér a történelem, épp úgy, mint keleten, szülővárosaimban. Mintha soha sehol nem létezne ártatlanság. Akaratom ellenére a rémület topográfiajaként értelmezem. Csupán néhány évvel születésem előtt történt Budapest bombázása, Triesztben állt a Risiera di San Sabba koncentrációs tábor, ahol zsidókat (és szlovén partizánokat) gyilkoltak meg, vagy miután összegyűjtötték, innen transzporttal szállították el őket Auschwitzba. Egészen korán láttam a háború rombolását és hallottam nyomorult életről. Egyáltalán nem félek olyan helyeken járni, melyek közvetlenül megmutatják a sebeiket. Éppen ellenkezőleg. Idegenek számomra azok a svájci városok, melyek nem tudatnak sebeikről, felszínes boldogságot sugároznak, így teljesen feleslegessé tesznek engem is.

Belső iránytűm tehát Berlin felé nyilaz, még tovább megyek, keletre, máriaterézia-sárgája felé, abba a szférába, ahol jól ismerek néhány kódot. Hogy legalább félig-meddig jártasnak érezhessem magam benne.

Az otthonosság – még csirájában is – lényeges, hiszen nélküle legyőzhetetlen az idegenség érzése. A másik elég gyakran kihívások elé állít minket. Tiszteletünkben van ugyan kíváncsiság és nyitottság, de vajon valóban elfogadom és befogadom-e a másikat? Berlin városrészeiben testközben élnek egymás mellett csoportok, anélkül hogy egymással keverednének. A kelet-berlini mentalitás (igen, még ma is létezik) török és sváb életformákkal él együtt. Sem a vendéglők, sem a dialektus nem tűnik el. Léteznek határok, megnevezhető különbségeik is vannak, és ezek régóta hozzátartoznak az egyes kerületek sokszínűségéhez, sosem zavartak senkit. De amint a határ a mindennapi együttélést hátráltatja, kiközösítéshez vezet.

Aki szabad akaratóból húz határokat (vagy rekeszti ki magát), meglehet rá az oka. Az, hogy a berlini oroszok gyakran csak egymás között érintkeznek, a törököknek saját infrastruktúrájuk és intézményeik vannak, mutatja az erőfeszítést, hogy az otthonosság és az idegenség egyensúlya megteremtődjön.

Tapintható, érzéki tapasztalat a határ

Számomra teljesen értelmetlen a nemzeti kategóriákban való gondolkodás. Miért állna közelebb hozzám a priori egy svájci, mint egy lengyel? Élettörténet, kulturális nevelődés, érzések és érdeklődés döntőek abban, hogyan viszonyulok a másik emberhez. Valami olyasmi ez, amit lelki rokonságnak nevezünk. Az a szakadék pedig teljesen átjárhatatlan számomra, amely egy radikális jobboldali és egy rasszista embertől elválaszt. És ha találkoznék egy versgűlölővel, egészen biztosan elkerülném. Minél idősebb vagyok, annál jobban kikristályosodnak számomra, melyek az átjárható határok, és melyek azok, amelyek nehezen vagy egyáltalán nem győzhetőek le. A hírhedt keresztút a mesékből – jobbra, egyenesen, vagy balra menjek – ugyanúgy létezik számomra, mint régen, de a tapasztalatom megkönnyíti a döntést. A vézslámpa hamarabb kigyullad, hogy ezt vagy azt a választást kizárja. Világos, hogy nekem is vannak határai – tudásom határai, kapacitás, terhelhetőség –, nem tudok kibújni a bőrrömből.

Apropó bőr: egy határ, lyukacsos és hajlékony és végtelenül sérülékeny. A bőr lélegzik, véd, ő az én bőr-énem, amin keresztül a ruha bőrét érintem. Aki engem megtámad, először a bőromet sérti meg. Minden további bántás is őt éri. Ha meg szeretném menteni magam, szó szerint a bőromet mentem. Bőrom maga az életem, igen, az én individualitásom jele.

Valójában a bőrom engem rajzol meg és érinthető lényé válok általa. Rajta kívül nem létezem, vagy legalábbis nem vagyok látható. Színe és jellege alapján könnyen megállapítható származásom, a korom és még esztétikai vonzerőm is. Egy igazi leleplező, a bőr. Érzékeny minden érintésre. Aki megsimítja, jót tesz velem. A boldogság a bőr pórusaiban lakozik.

Nem kérdés, az olyan határoknak, mint a bőr, léteznük kell, és másoknak is. Tapintható, érzéki tapasztalat a határ, ahogy a nyelvhatár is az, mely a babiloni sokféleséget hallatja. Még ha időközben az angol nyelv globalizált eszperantóvá vált is, a világon ezer másik aktív nyelv létezik, ámulatba ejtő a komplexitásuk. A műfordítók bizonyára jól el tudnák énekelni az átültetés nyelvi nehézségeinek – és a mentalitásbeli különbségeknek – a fájdalmas dalát. Rendben is van. A kultúra mint emberi vívmány lehet univerzális, de megvalósítása már a partikularitás pecsétjét hordja. Ez a partikularitás a rohamos globalizáció jegyében minden esetre veszélyeztetettnek tűnik, és egyre inkább az uniformizálásnak és a nivelláló határtalanságnak nyit utat.

Tudom, hogy létezik a csodálatos „orvosok határok nélkül”, és a világháló határtalansága, a virtuális tér és idő. De én nem tartozom azok közé, akik ezen az anyagon kísérleteznek. A határ nélkülség fogalma nálam valami mást idéz fel, leginkább Blaise Pascal egyik gondolatát: „Le silence éternel de ces espaces infinis m'effraie.” A janzenista filozófus és matematikus arról a réműletről beszél, amely az „örök hallgatás” és a „végtelen tér” képzetét kíséri. A kozmosz fekete doboza ejti réműletbe.

A határ eltörlődése felülmúlja a képzeletünket, éppen ezért olyan vonzó és tisztító egyszerre a képzelet. Véges lények vagyunk, az életnek a halál szab határt. Még amikor transzcendenciát képzelünk, akkor is egy olyan határból indulunk ki, amelyet át lehet lépni. Természetesen vonzó az út a nyitottság, a korlátatlanság és a határtalanság felé. Csakhogy határok nélkül ezek nem léteznének. Kisebbség és nagyobb különbségek nélkül, individuumok, nyelvek, kultúrák páratlansága és felszerelhetetlensége nélkül sem. Differencia nélkül, mely a diverzitást biztosítja. Ennek önmagában semmi, de semmi köze nincs a drótkerítéshez, határzárakhoz, az aláaknázott terephez. Semmi köze a hatalom demonstrációjához és a területiális követelésekhez. Ám végtelen megfigyelési anyagot rejt – és a sokszínűség ámulatát. Itt, ezen a ponton kezdődhetne az írásom. A kis dolgokról, nüanszokról. Valahogy így (visszaugrunk az elejére és újra Egyiptomban járunk):

Mohammed rejtekutakon vitt el a „halottak városába”, a városzélén szegények házai sorakoztak. Jól kiismerte magát. Alighogy kiszálltunk az autóból, egy kis kávézó felé vitték lépteit, inkább

„Versek”
(Love after Love,
Lamentálás)
(Kiss Noémi ford.)
Magyar Lettre
Internationale, 96

(Georgi
Gospodinov
interjúja)
„Trieszt, Zürich,
Pétervár”
(Brodskij, Danilo
Kis, Kertész)
Magyar Lettre
Internationale, 89

deszkabodénak tűnt, mint vendéglőnek. A tulajdonos szívélyesen betessékelt. Öreg gázrezsón rotyogott valami. Felcédulázott falak, négy dülöngélő asztal, egy üres széksorral. Mi vagyunk az egyetlen vendégek. Mivel nem beszélek arabul, hagyom, hogy a férfiak beszélgessenek, közben nézelődöm. A kávézó előtt egy ferde fa áll, nem ad túl nagy árnyékot. Hátul fabódé, az lehet a trafik. Érkeznek a szaladgáló gyerekek, csodálkozó szemmel bámulnak meg. Valami olyasmit hallok, hogy „welcome”, vagy rosszul értem? Nem koldulnak, csak néznek. Szemérmesen somolyognak – és aztán elfutnak. A tea erős, odakint megered az eső. Mikor visszamegyünk az autóhoz, kis pocsolókon ugunk át. Mégis vizes és sáros lesz a cipőnk. Mielőtt Mohamed beindítja a motort, megpillantok a visszapillantóján egy imaláncot. Talizmán? Leveszi a „misbahát”, az ujjaival megdörzsöli a fekete gyöngyöket. „Very old”, mondja, „very old”. És: „Look!”. Az alsó három gyöngy ezüstszálon függ és ezüstrotja van. „Like?” Majdnem áhítatosan

bólintok. „For you”, mondja céltudatosan, és belenyomja a kezembe az ékszert. Visszautasítom, de ez nem tetszik neki, haragszik érte. Akaratomon kívül megbántottam. Hát elfogadom, és megsimogatom az ajándékot. Erre egy másikat vesz elő. „From Saudarabia, from friend.” 99 fagyöngy van felfűzve, Allah különböző nevei, bámulatos munka. „You take”. És nem mondom, hogy nem, áradozva fejezem ki hálámat. Sugárzik az arca. Az esőcseppek kopognak a szélvédőn, Kairó egy barna mesébe úszik át.

Később évszázados burkolaton lépkedünk, bedugjuk a fejünket a hátsó udvarokba, mintha színházi raktárak volnának díszlettel, és a mauzóleumok művészi márványpadlóján járunk. Mohamed hangját követem, tört angolságát, nehogy elvesztsem őt az óváros labirintusában. „You good woman”, dicséri alkalmazkodásom. És rámutat egy galambpárra, beomlott kupola alá húzódhatnak. Legszívesebben éhes kutyákat etet, mondja. Kairóban nagyon sok van belőlük. Jóságos ez

a Mohamed. Csak szomorúak a szemei. A bánatát megtartja magának. Valószínűleg nem szokás egy külföldinek a fájdalmas magányról beszélni. Megajándékozni – azt szabad. Amikor visszavisz a szállodába, megkérem, hogy szerezzen be magának egy új imaláncot. „For your safety!” Nevet. „No problem, no problem!” Alábbhagy az eső.

Post scriptum: írásom 2015 áprilisában született, mielőtt Szíriából és Észak-Afrikából elért volna minket a migránsok óriási áradata. Időközben fennáll a veszély, hogy Európa egy erőddé válik, mely szögesdróttal veszi körbe magát az idegenek áradatával szembeni védekezésül. A határ témája most nem csupán időszerű, de tragikussá is vált – félelmet keltő módon. Az elrettentéssel a probléma viszont nem fog megoldódni, ellenkezőleg. Más megoldások után kell néznünk, olyanok után, melyek a befogadról és nem a kirekesztésről szólnak. Különben arcát veszti Európa.

KISS NOÉMI FORDÍTÁSA

Seamus Heaney

Remeteénekek

Helen Vendlernek

Füzetem csikozott lapjai felett
Hallom a madarak vidám énekét

I.

Az egykori sötétítő függönyből
Megmaradt fekete vászonszűk,
Összefércelt, kivasalt anyagába
Kötöttük a kölcsönvett könyveket.

Kivánatosabb, bár kevésbé tartós
A durvább szövétű tapéta,
Szegélyén a rózsaszirmokat
Vasalóval simítottuk ki.

Barna csomagolópapír is megtette
Jobb híján, vagy akár újság,
Bármí, ami védte a tiszta fedelet,
Hogy tudd: te is csak őrzője vagy.

II.

Helyezd magad kényelembe, nyisd ki,
Szagold, olvasd, betűzd, ujjaddal kövesd,
Mit írt Szent Fursa és Szent Kolumba,
A két bölcs, talány-fejtő remete,

És MacOige, a Lismore-i abbé,
Amikor megkérdezték, szerinte,
Melyik tulajdonság a legfontosabb,
„A helytállás” felelte, „ha egy feladat

mellett eltökélted magad, tarts ki.
Ez, tudtommal, eddig mindig bevált.”
Nyelv-próbált szavak, ujjal tapintod,
Néma ajkaddal újraolvasod.

III.

Kenyér és ceruzák. Dobos tarisznya.
A tanulás és tudás korában, tudod,
A könyvünk „olvasókönyv” volt, mi „deákok”,
A szerencsések, akik iskolába jártak

Bár másod-harmad kézből szállt ránk,
Gazdagodott a tudományunk.
Kikérdezhetted út szélén a pástort.
A csoroszlyákat a kandallózugban.

A csodák, felfedezések kora volt:
A kenyérbél eltűntette az írást,
És kopírozással lepkét, madarat is
Másolhattunk a füzetborítóra.

IV.

A mester raktára egy más világ.
Fekete ónból – ön volt? – valami
Fémből formált tollszárak tömege,
Szoros, tollbegyet fogó körömággal.

És tucattjával csomagolt tollbegyek,
Tintapor, cédrusfa ceruzák kötegben,
Noteszek, füzetek, vonalzó felbalmozva
A polcokon, mint feltárt sírleletek.

Kiváltság volt, ha odakiültek
Elhozni egy doboz bótiszta krétát,
Vagy egy kalligráfiai minta-táblát,
Hogy lemásoljuk a szabályos betűket.

V.

„Háromféle képpen írbatod helyesen,
angolul, hogy tú – te hogy betűznéd?”
kérdezte a pástort, s mikor nem tudtuk,
rávágta, „Kérdezzétek meg a mestert,

neki megy-e.” Neque, mondja Cézár,
fas esse existimant ea litteris
Mandare. Azaz bűnnek tartják,
Hogy leírják, amit tudnak.”

Annak tartották, amíg meg nem írták
A zsolttároskönyvet, ír nevén Cathach,
Ami barcost jelent, és győzelmet hozott,
Ha a sereg háromszor körbevitte.

VI.

Az ulsteri vitézek kardja annyira
Szikrát csibolt a vad csatában,
Hogy fénybe vonta Bricriu várát,
Írja a krónikás. Chuchulain pedig

Hogy a bímző asszonyokat vidítsa,
Tűiket a levegőbe dobva
Egyik begyét a másik fokába
Pattintotta, hogy végül az egész

Egy fénylő, pörgő láncha rendeződött –
Mint álomban a polcra lezubant
Tollbegy-csomag: megáll a levegőben,
És forgó, fényes koronává fonódik.

VII.

Egy látomás az iskoláról –
Ők nem értenék, én sem egészen:
A kezem egy hideg patak
Sodrában lóg, üvegkancsót

Fogok, amely megtelik vízzel.
Engem küldtek, a kiváltságot, vízért,
Hogy a tintaport tintává oldjam –
Kinn a szabadban, a föld, az ég,

A játszótér csupa csönd. Az énekóra,
Abonnan kiküldtek, még tart, kiárad
A tárt ablakon, de minden mozdulatlan,
Mintba egy világ választana el.

VIII.

A padba süllyesztett tintásüveg
Már a múlté – mint a szarvból faragott
Tintatartó, a cella földjébe szűrva,
Hogy Kolumba kényelmesen elérje.

Erről rögtönzi rigmusát, mikor
Egy bangoskodó felveri Iona csendjét:
A barsány tengerész – így szól a vers –
Bottal a kezében meglátogat,

Hogy elcsókolja a béke csókját,
Bedübbörög,
Belebotlik kicsiny tintatartómba,
Felrúgja, és elfolyik mind a tintám.’

IX.

Az egyik költő az értelemben bitt,
A szóban, amely lázadva, üvöltve
terjed az úron át. A másik
Hiite a „Költői képzetek,

A szerelem emlékei.”
Én a helytállásban bittem,
Hogy a könyvek konokul megmaradnak,
Nem tűnnek el.

Lismore, Kells, Armagh kódexei.
Lecan nagy Sárgea Könyve.
A szilva-barna, szentként tisztelt „Harcos”,
Cserzett bőrkötések, megedzett tollbegyek.

GEREVICH ANDRÁS FORDÍTÁSA